

А. Д. Войцещук

кандидат економічних наук, доцент,
директор Департаменту спеціалізованої підготовки
та кінологічного забезпечення ДФС, м. Хмельницький

ФІСКАЛЬНІ ТА НЕФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ МИТНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ Й СПРОЩЕННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР

У статті окреслено вплив лібералізації торгівлі та спрощення митних процедур на ризики митного простору України. Аргументовано, що спрощення торгівлі може супроводжуватися протекціоністськими заходами у зовнішній політиці країн. Визначено фіскальні ризики митного простору України. З'ясовано фактори, які негативно впливають на виникнення фіскальних та нефіскальних ризиків митного простору України. Розкрито основні проблеми застосування системи управління ризиками в Україні. Проаналізовано особливості застосування інструментів системи управління ризиками, які забезпечують здійснення митного контролю як в автоматизованому режимі, так і в неавтоматизованому. Акцентовано увагу на відсутності в Україні збалансованого підходу до спрощення митних процедур та митного контролю, що позначається на ефективності управління ризиками в умовах лібералізації торгівлі.

Ключові слова: лібералізація торгівлі, митна політика, митне оформлення, митний контроль, митний простір, система управління ризиками, спрощення митних процедур.

Voytseshchuk A. FISCAL AND NON-FISCAL RISKS OF UKRAINE'S CUSTOMS AREA UNDER THE CONDITIONS OF TRADE LIBERALIZATION AND SIMPLIFICATION OF CUSTOMS PROCEDURES

The article outlines the impact of trade liberalization and customs procedures simplification on the risks of Ukraine's customs area. The fact that trade simplification can be accompanied by protectionist measures in the countries' foreign policy is emphasized. Fiscal risks of Ukraine's customs area are defined. The factors that negatively affect the emergence of fiscal and non-fiscal risks of Ukraine's customs area found. Main problems of risks management system application in Ukraine are revealed. Peculiarities of application of risks management system instruments, which maintain conducting of customs control both in an automated and non-automated manner, are analyzed. Special attention is paid to the lack of balanced approach to customs procedures simplification and customs control in Ukraine, affecting the risks management efficiency under the conditions of trade liberalization.

Keywords: trade liberalization, customs policy, customs registration, customs control, customs area, risks management system, customs procedures simplification.

В умовах глобалізації спрощення умов торгівлі стало важливим чинником активізації міжнародної торговельної активності та зростання взаємної вигоди країн від здійснення зовнішньоторговельних операцій. В останнє десятиліття країни почали обережно використовувати інструменти захисту національних економік, адже політика лібералізації міжнародної торгівлі створила для багатьох з них загрозові наслідки зменшення тарифного захисту. Політика вільної торгівлі і протекціонізм упродовж століть залишаються наріжним каменем у зовнішньоторговельній політиці країн, адже кожна з них намагається будь-які зміни у сфері регулювання зовнішньої торгівлі виправдати пріоритетом національних інтересів, необхідністю захисту національних виробників і ринку. Водночас ефективність спрощення умов торгівлі залежить і від внутрішнього середовища країни, адже неоднаковими будуть результати для митного простору у країнах з різним рівнем тінізації економіки, корупції, умов ведення бізнесу, ухилення від сплати податків.

Проблемам лібералізації умов торгівлі та спрощення митних процедур, виникнення митних ризиків, окремим аспектам їхнього прояву в Україні присвячено аналітичні доповіді міжнародних організацій (Світової організації торгівлі, Світового банку, Всесвітньої мит-

ної організації та ін.), широкий спектр наукових праць дослідників, зокрема І. Бережнюка, І. Івашук, В. Мартинюка, Т. Мельник, П. Пашка, Є. Савельєва, В. Сіденка, А. Філіпенка та ін.

Проте недостатньо висвітленими є особливості прояву фіскальних і нефіскальних ризиків у митному просторі України під впливом процесів лібералізації торгівлі (у глобальному вимірі), і як наслідок – переорієнтація митної політики країни з фіскального спрямування на регулювання у контексті спрощення умов проходження товарів через митний кордон.

Метою статті є дослідження особливостей впливу лібералізації торгівлі й спрощення митних процедур на фіскальні та нефіскальні ризики митного простору України, обґрунтування важливості функціонування системи управління ризиками.

Основою глобального економічного розвитку продовжує залишатися міжнародна торгівля. У 2017 р. після ратифікації більшістю членів СОТ набрала чинності Угода про спрощення процедур міжнародної торгівлі (TFA – Trade Facilitation Agreement) [1], на реалізацію положень якої країни покладають багато надій. Ця Угода потребує колективних зусиль для реалізації та ефективного співробітництва між членами СОТ з питань спрощення торгівлі і дотримання митних правил. Адже це не

перший випадок у світовій практиці декларування принципів лібералізації торгівлі при одночасному використанні протекціоністських заходів, особливо в періоди економічних криз. Починаючи з 1947 р., з часу утворення ГАТТ, країнам вдалося лібералізувати умови торгівлі, проте питання застосування протекціоністських заходів залишається актуальним, і періодично у світі виникають торговельні конфлікти між країнами. Як показує практика, досить часто застосування протекціоністських заходів спрямоване на посилення завойованих позицій на світових ринках, обмеження доступу іноземних товарів на внутрішній ринок. Активне застосування засобів політики протекціонізму відбувається за умов посилення нестабільності економічного розвитку на міжнародному та національному рівнях [2; 3]. Яскравим прикладом реалізації політики протекціонізму була економічна стратегія розвинутих країн, скоригована внаслідок виникнення Великої депресії 1930-х років. Ті розвинуті країни, частка яких була серед найвищих у світовому торговельному обігу, почали застосовувати жорсткі протекціоністські заходи для подолання наслідків кризи з найменшими втратами. Такі заходи прийнято називати грою з нульовою ставкою, бо найбезпечніший «вихід» зі світової кризи здійснювався країнами за рахунок своїх торговельних партнерів [2]. Наприклад, митний закон *Хоулі-Смута*, ініційований США у 1930 р., вважається еталоном жорсткості політики протекціонізму, і полягав він у запровадженні 50% мита на імпортні товари [3, с. 417]. Політика протекціонізму з високою імовірністю призводить до торговельних воєн [4, с. 34]. Водночас такі суперечки та війни виникають і мають затяжний ха-

рактер у випадку асиметричності обсягів економік країн, які в них беруть участь. Розмір економіки або ринку має суттєве значення при цьому, адже результативність ініціювання, наприклад, антидемпінгових заходів проти економічно слабшої країни, має більшу ймовірність, ніж у випадку з рівнозначною країною [4, с. 34].

Поетапне спрощення умов переміщення товарів через митний кордон стало одним з наслідків лібералізації торгівлі та відкритості ринків і передбачає не лише спрощення документального обігу в процесі митного оформлення, але й самих процедур митного контролю. Розвиток глобальної торгівлі призвів до суттєвого зростання товаропотоку між державами та спонукав митні адміністрації усіх країн світу до пошуків нових шляхів забезпечення контролю за переміщеннями товарів. Жорсткі форми митного контролю, зокрема контроль кожного відправлення товару, з проведенням його обов'язкового митного огляду, поступаються більш ефективним підходам.

Таким дієвим інструментом стало використання в Україні у практиці здійснення митного контролю та митного оформлення товарів системи управління ризиками (СУР) (рис. 1), яка дозволяє за наявності обмежених людських, технічних і часових ресурсів виявляти відправлення товарів, які мають у собі ймовірність недотримання законодавства, тобто ризики. Важливим аспектом є те, що це стосується як фіскальних ризиків, які пов'язані з забезпеченням повноти надходжень митних платежів до бюджету, так і нефіскальних ризиків, що стосуються загроз людському життю і здоров'ю та безпеки навколишнього середовища.

Рис. 1. Напрямки застосування системи управління ризиками

Складено автором за даними Державної фіскальної служби України.

Під впливом процесів глобалізації Україна активно залучена у систему світогосподарських зв'язків, підтримує процеси уніфікації та гармонізації зовнішньоторговельного та митного законодавства, імплементує

успішні світові практики проведення реформ, проте не спроможна зробити економічний прорив і забезпечити поступове стале економічне зростання при наявних внутрішніх дестабілізуючих чинниках. Тіньова

економіка та корупційна складова залишаються одними з найбільш загрозливих для економічного розвитку України. Так, у 2016 р. рівень тінзації економіки країни становив 34% офіційного ВВП [5]. За індексом сприйняття корупції Україна посідала 131 місце з 176 країн з показником 29 (зі 100) [6]. Тому створення сприятливих умов торгівлі та дерегуляція підприємницької

діяльності є необхідними складовими мінімізації ризиковості митного простору країни. За результатами Україна залишається країною з не досить сприятливим бізнес-середовищем (особливо щодо міжнародної торгівлі). Так, у рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business 2017 р. Україна посідала 80 позицію, а за показниками міжнародної торгівлі – 115 [7].

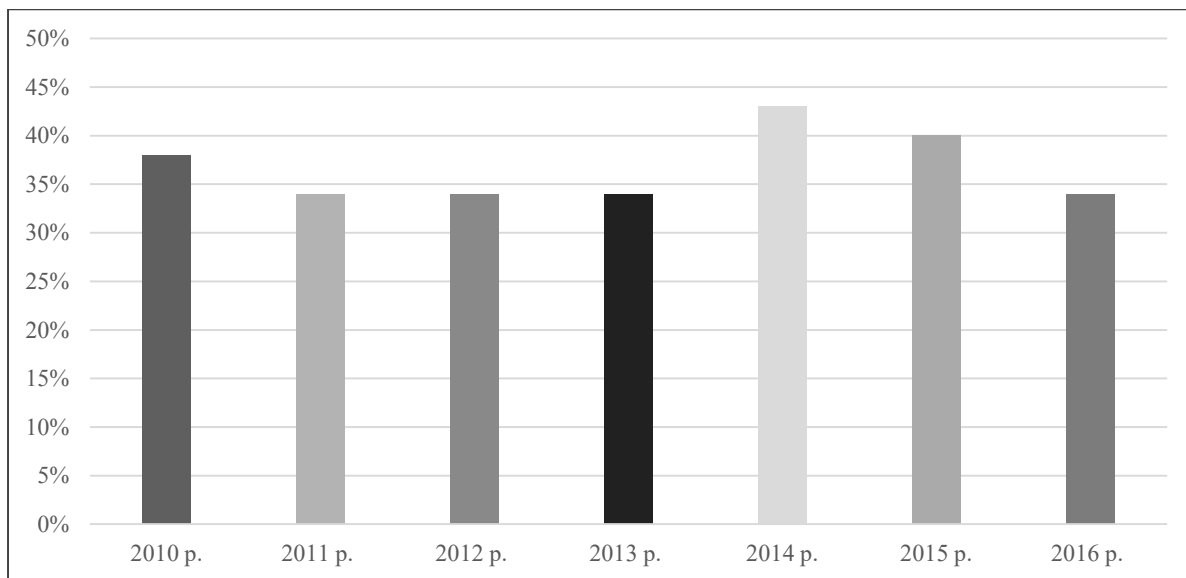

Рис. 2. Динаміка інтегрального показника рівня тіньової економіки України (% від обсягу офіційного ВВП) [5].

У цьому контексті важливим є формування такого інституційно-правового та економічного середовища, яке б зменшувало ухилення від сплати податків і пошук незаконних шляхів легалізації тіньових капіталів, контрабанду товарів і порушення митних правил. Історичне становлення митної справи в Україні підтверджує, що інструменти економічної, у тому числі й митної, політики, які застосовувалися з початку здобуття країною незалежності, не мали обґрунтованої основи та характеризувалися частою зміною: починаючи від стрімкої лібералізації імпорту до жорсткого обмеження [8, с. 100]. Такі суперечливі кроки мали своїм наслідком посилення фіскальної функції митної політики та відхід від регулюючої. Як наслідок – зростання ухилення від сплати митних платежів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, зростання незаконного переміщення товарів і предметів. Як зазначають науковці, історія розвитку митної справи і в Європі вказує на її першопочаткову фіскальну спрямованість [9].

Організація митної справи та ефективного митного контролю мають значний вплив на економічний розвиток країни, формування її фіскального та фінансового потенціалу, адже значна частина податкових надходжень до Державного бюджету формується за рахунок оподаткування зовнішньоторговельних операцій [10]. Водночас динаміка надходження податків від оподаткування зовнішньої торгівлі в Україні не має стабільної динаміки, адже залежить від угод і виконання домовленостей щодо лібералізації зовнішньоторговельного режиму (табл. 1). Наприклад, зменшення обсягів надходження ввізного мита у 2016 р. було обумовлене лібералізацією його ставок у торгівлі з країнами-членами ЄС, тим більше якщо врахувати географічну структуру імпорту в Україну (частка ЄС у 2016 р. становила 43,7% в імпорті товарів і 37,1% в експорті, у 2015 р. – відповідно 40,9% і 34,1%). Щодо низки товарів, то зниження ставок мита буде відбуватися і далі згідно з домовленостями.

Таблиця 1

Динаміка надходження митних платежів до Державного бюджету України, млн грн

Код платежу	Назва платежу	Станом на 01.01.2014	Станом на 01.01.2015	Станом на 01.01.2016	Станом на 01.12.2016
14010300	Податок на додану вартість із ввезених на територію України товарів	96541,5	107286,7	138764,9	-
14070000	Податок на додану вартість із ввезених на територію України товарів	-	-	-	162400,4
14030000	Акцизний податок із ввезених на територію України товарів	7129,1	14587,0	22756,2	29829,1
15010000	Ввізне мито	13264,8	12388,3	39880,9	17980,0
15020000	Вивізне мито	77,9	220,1	419,8	295,1

Складено автором за даними Державної фіскальної служби України.

Існування фіскальних ризиків митного простору України не нівелюється заходами модернізації митної системи, адже зміна обсягів умовно нарахованих митних платежів унаслідок класифікаційної роботи та виконання контролюючих функцій митними інституціями не є показником їхньої ефективної роботи. Як правило, зростання сум додаткових надходжень митних платежів вважають позитивною тенденцією. Проте зауважимо, що такий факт може свідчити не тільки про порушення з боку суб'єктів ЗЕД, яке було згодом виявлене, а й про вразливість функцій митниць до корупційної складової та незаконних дій, адже вони допустили раніше виникнення такої ситуації [11]. Тим більше, що у світовій практиці існують уніфіковані документи визначення і митної вартості товарів, і країни походження товарів, практичне застосування яких має великий вплив на зменшення ризиків митного простору країн.

Нефіскальні ризики для митного простору України – це ризики безпеки на кордоні країни. Вони безпосередньо залежать від підвищення відкритості митних кордонів і відсутності ефективного митного контролю. Так, основними предметами, що спричинюють виникнення таких ризиків, є заборонені до переміщення товари, відходи, зброя, вибухівка, наркотичні речовини, прекурсори та ін.

Система управління ризиками стала важливим доповненням до стратегічних векторів модернізації митної справи в Україні, у якій діє понад 100 профілів ризику та понад 87000 комбінацій індикаторів ризику. Основними напрямками контролю є: правильність класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД; правильність визначення країни походження товарів; правильність визначення митної вартості товарів; дотримання встановлених до задекларованих товарів заходів нетарифного регулювання, заборон та/або обмежень щодо переміщення через митний кордон України; дотримання законодавства з питань захисту прав інтелектуальної власності; достовірність декларування [12].

У системі управління ризиками передбачено низку інструментів, які забезпечують здійснення митного контролю як в автоматизованому режимі, так і в неавтоматизованому. Безперечно, автоматизовані інструменти мають суттєві переваги, які полягають передусім у великій пропускну здатності та безперервній роботі. Але для виконання в такий спосіб поставлених завдань на високому рівні необхідне надійне джерело деталізованої інформації. Проте багато документів, які стосуються реалізації митної справи та є джерелом потрібної інформації, не можуть повністю використовуватися для виявлення ризикових операцій через спосіб їхнього формування. Наприклад, протоколи про порушення митних правил та акти документальних перевірок (пост-митний аудит) заповнюються в електронному вигляді та формуються в бази даних. Проте значна частина витягів з них для проведення аналізу може бути зроблена лише посадовою особою, а не в автоматичному режимі, що суттєво знижує їх цінність. Натомість неавтоматизовані інструменти дозволяють більш ретельно проаналізувати окремо взятую поставку товару.

У цьому контексті зазначимо ще один важливий момент автоматизації митного контролю. Так, автоматизовані інструменти працюють швидко, але для результативних контрольних заходів потребують задан-

ня точних критеріїв пошуку, що на практиці зробити важко. Як наслідок, контролюється весь масив, але за загальними ознаками. Натомість неавтоматизовані, крім свого очевидного недоліку обмеженості операцій, до яких вони можуть бути застосовані, значно залежать від «людського фактору», який пов'язаний як з розробленням, так і застосуванням. Особливо це відчувається на різних етапах модернізації митної справи. Тим більше, особливістю модернізації в Україні на окремих етапах було не підвищення фаховості посадових осіб митниць і впровадження новітніх методів у роботу, а скорочення чисельності працівників з досвідом роботи та належною компетенцією. Відповідно, втрачався час на підготовку нових кадрів.

Щобільше, Україна взяла на себе зобов'язання в межах Програми бюджетної секторальної підтримки Європейського Союзу, серед яких і кількісне обмеження фізичних оглядів товарів до 5% загальної кількості митних декларацій. Водночас необхідність проведення митного огляду деяких відправлень визначається положеннями окремих розпорядчих документів, орієнтованих правоохоронних органів та ін., а це ще більше зужує можливості проведення фізичного огляду товарів. Як наслідок, через наведені аргументи застосування системи управління ризиками не забезпечує надійного контролю за дотриманням законодавства при переміщенні товарів через митний кордон України.

Важливим аспектом спрощення митних формальностей безпосередньо при митному оформленні є розвинена система митного аудиту. Проте в Україні відсоток перевірки після випуску товарів у вільний обіг не перевищує 10% (за найбільш оптимістичними прогнозами), тоді як в країнах-членах Європейського Союзу – перевищує 90%.

Крім того, не налагоджено системи обміну інформацією, які б дозволяли здійснювати більш дієвий контроль за документами, що подаються до митного оформлення (зокрема для заниження митної вартості широке використання має подвійне фактурування), а також можливість перегляду інформації, наведеної у експортних деклараціях на товар (на цей час подання експортної декларації передбачено як додатковий документ, що подається на вимогу органу доходів і зборів при цьому «за наявності» його у декларанта. Доступ до такої інформації також дозволяє значно підвищити ефективність системи управління ризиками. На цей момент Україна не має системи обміну інформацією про вантажі навіть з країнами близького зарубіжжя, через що важливим є інтегрування системи обміну інформацією про вантажі Всесвітньої митної організації в інформаційну систему митних органів України.

Також однією з причин скорочення доходів бюджету від оподаткування є високий рівень податкових ухилень, що зумовлений прагненням суб'єктів ЗЕД залишити у своєму розпорядженні більше коштів, попри незаконність такого способу.

Органами ДФС постійно виявляються факти незаконного перебування на митній території України транспортних засобів іноземної реєстрації, а також користування та розпорядження останніми без дозволу, і складаються протоколи про порушення митних правил за ознаками правопорушень, передбачених ст.ст. 470, 481, 485 Митного кодексу України, де предметами правопорушень є легкові транспортні засоби інозем-

ної реєстрації [13]. Оскільки вказані правопорушення призводять лише до накладення штрафу, органи ДФС не мають повноважень вилучати предмети правопорушень. Навіть з огляду на складання протоколів за кожним випадком виявлення ПМП, митними органами такі правопорушення фактично не припиняються, оскільки майже усі транспортні засоби, які є предметами правопорушень у вказаних справах про ПМП, на теперішній час не вивезено за межі митної території України.

Офіційна статистика щодо реальних обсягів імпорту та контрабанди є суттєво заниженою з огляду на можливість використання злочинних схем. Масштаби контрабандних поставок особливо значимі в прикордонних областях України. Тут діють цілі угруповання, що складаються з чиновників і представників реальних власників бізнесу, які допомагають сіро-чорним митним брокерам у практичній реалізації таких схем. Зрозуміло, що така ситуація ставить офіційних імпортерів у нерівні умови з сірими постачальниками, не кажучи вже про негативний вплив на розвиток вітчизняних виробників.

Крім адміністративних правопорушень, значну загрозу митному простору становлять і кримінальні злочини, а саме контрабанда в розуміння ст. 201 та ст. 305 Кримінального кодексу України [14]. При цьому посадові особи митниць фактично усунуті від здійснення процесуальних дій у разі виявлення зазначених злочинів. Дії посадових осіб митниць зводяться лише до повідомлення відповідних служб про виявлені ознаки злочину (за період січень-вересень 2017 р. митницями ДФС до правоохоронних органів України було направлено 663 повідомлення про протиправні діяння, що містять ознаки злочинів, передбачених вказаними статтями КК України).

Зазначимо і про наслідки зміни або скасування «правила чотирьох годин». Дотримання цієї вимоги наразі призводить до її штучного дотримання, проте не забезпечує умов для якісної перевірки вантажів і поданих для митного оформлення документів (зараз митне оформлення проводиться інспектором одноосібно). Зазначені проблеми відображені також і у Рекомендаціях Митної та прикордонної служби США з митної реформи від 19.06.2016 р., де пропонується збільшити цей термін до 24 годин.

Щодо документообігу, то зараз митна декларація, що підтверджує митне очищення товару (ІМ 40), має зберігатися у бухгалтерії безпосереднього імпортера. У разі перепродажу й реалізації товару наступними продавцями зараз нормативно-правовими актами не передбачено наявність у них імпортерської декларації або посилення на митну декларацію за якою товари, пройшли митне очищення. Тому досить складно (навіть при проведенні перевірки на підприємстві, що реалізує такі товари) встановити легальність ввезення імпортерського товару та сплату усіх передбачених митних платежів у повному обсязі. Для проведення такої перевірки необхідно ініціювати перевірку усього ланцюжка реалізації товару від останнього реалізатора до безпосереднього імпортера.

Таким чином, Україна належить до числа тих країн, де при лібералізації умов торгівлі необхідний збалансований підхід до спрощення митних процедур, який буде поєднуватися з управлінням ризиками. Фундаментальною основою модернізації управління ризиками в

Україні має стати не лише прийняття зобов'язань щодо дотримання світових стандартів і вимог міжнародних організацій, а система управління ризиками, інтегрована у митний простір країни з врахуванням особливостей соціально-економічного розвитку, просторових характеристик митного простору країни, можливостей проведення якісного митного контролю при спрощенні митних процедур, структурної реорганізації та антикорупційної складової, технічного сприяння митним реформам.

Список використаних джерел

1. Угода про спрощення процедур торгівлі / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2014, 27 листопада. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=ad955439-d36b-4cc8-8594-7f18bbb19b3e&title=UgodaProSproschenniaProtseduTorgivli-tradeFacilitationAgreementTfa>
2. Jeffrey E. Garten. Is Protectionism Unavoidable? – YaleGlobal, 6 February 2009.
3. Davos 2009. The Risk of a New Protectionism. – International Herald Tribune, January 29, 2009.
4. Miyagiwa K. Size matters! Who is bashing whom in trade war? / K. Miyagiwa, H. Vandenbussche, S. Huasheng. // International Review of Economics & Finance. – 2016. – №45. – С. 33–45.
5. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні в 2016 / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – 2017. – Режим доступу: me.gov.ua/Documents/Download?id=03bb37c9-4771-43ab-b2a9-821009f0f407
6. Corruption Perceptions Index 2016 / Transparency International. – 2017, January 25. – Retrieved from https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016
7. Equal Opportunity for All / Doing Business. – 2017. – Retrieved from <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2017>
8. Філіппова С. В. Дослідження розвитку митної справи в Україні / С. В. Філіппова, Є. І. Масленніков, К. В. Іванова // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Економіка. – 2012. – Вип. 20. – С. 98–101. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2012_20_22
9. Кормич Б. А. Історія розвитку митної справи в Європі: періодизація та основні тенденції / Б. А. Кормич // Lex Portus. – 2016. – № 1. – С. 51–63.. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/LP_2016_1_7
10. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – К., 2017. – 92 с.
11. Руководство по модернизации таможенной службы / [под ред. Люка де Вульфа, Хосе Б. Сокола]; [пер. с англ.]. – М. : Весь мир, 2007. – 328 с.
12. Наказ Міністерства фінансів України Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю від 31.07.2015 р.. – Режим доступу: №684 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15>
13. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
14. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001р. №2341-14. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

References

1. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2014). *Uhoda pro sproshchennya protsedur torhivli* [Agreement on Facilitation of Trade Procedures]. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=ad955439-d36b-4cc8-8594-7f18bbb19b3e&title=UgodaProSproschenniaProtsedurTorgivli-tradeFacilitationAgreementTfa-> [in Ukrainian].
2. Garten, J. E. (2009, February 6). Is Protectionism Unavoidable? In *YaleGlobal*.
3. Davos 2009. The Risk of a New Protectionism (2009, January 29). In *International Herald Tribune*.
4. Miyagiwa, K., Vandenbussche, H., & Huasheng, S. (2016). Size matters! Who is bashing whom in trade war? *International Review of Economics & Finance*, 45, 33–45.
5. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2017). *Zahal'ni tendentsiyi tin'ovoyi ekonomiky v Ukrayini v 2016* [General tendencies of the shadow economy in Ukraine in 2016]. Retrieved from me.gov.ua/Documents/Download?id=03bb37c9-4771-43ab-b2a9-821009f0f407 [in Ukrainian].
6. Transparency International (2017). *Corruption Perceptions Index 2016*. Retrieved from https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016
7. Doing Business (2017). *Equal Opportunity for All*. Retrieved from <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2017>
8. Filippova, S. V., Maslennikov, Ye. I., & Ivanova, K. V. (2012). *Doslidzhennya rozvytku mytnoyi spravy v Ukrayini* [Research on the development of the customs business in Ukraine]. In *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya». Seriya : Ekonomika* [Scientific Notes of the National University «Ostrog Academy». Series: Economy]: Vol. 20 (pp. 98–101). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2012_20_22 [in Ukrainian].
9. Kormych, B. A. (2016). *Istoriya rozvytku mytnoyi spravy v Yevropi: periodyzatsiya ta osnovni tendentsiyi* [The history of customs development in Europe: periodization and main tendencies]. *Lex Portus*, 1, 51-63. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/LP_2016_1_7 [in Ukrainian].
10. Zubenko, V. V., Samchynska, I. V., Rudyk, A. Yu., & etc. (2017). *Byudzhethnyy monitorynh: Analiz vykonannya byudzhetu za 2016 rik* [Budget monitoring: Analysis of budget execution for 2016]. Kyiv: IBSER, Project «Strengthening Local Financial Initiative (MIFI-II) Implementation», USAID. [in Ukrainian].
11. de Wolfe, Luc, & Sokol, Jose B. (2007). *Rukovodstvo po modernizatsii tamozhennoy sluzhby* [Manual for Modernization of Customs Service] (Translated from English). Moscow: Whole World. [in Russian].
12. Ministry of Finance of Ukraine (2015). *Pro zatverdzhennya Poryadku zdiysnennya analizu ta otsinky ryzykiv, rozroblennya i realizatsiyi zakhodiv z upravlinnya ryzykamy dlya vyznachennya form ta obsyahiv mytnoho kontrolyu* [On Approval of the Procedure for the Analysis and Risk Assessment, the Development and Implementation of Risk Management Measures for the Determination of Forms and Amounts of Customs Control] (Order 684 on 2015, July 31). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15> [in Ukrainian].
13. Supreme Council of Ukraine (2012). *Mytnyy kodeks Ukrayiny* [The Customs Code of Ukraine] (Adopted on 2012, Match 13, 4495-VI). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> [in Ukrainian].
14. Supreme Council of Ukraine (2001). *Kryminal'nyy kodeks Ukrayiny* [The Criminal Code of Ukraine] (Adopted on 2001, April 5, 2341-14). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].

УДК 332.025.12:354:004.451.62

М. Б. Заблоцький

кандидат економічних наук,
 фінансово-економічний аналітик
 Української аграрної асоціації, м. Київ

БАЛАНСОВА РЕГУЛЯТИВНА СИСТЕМА: ФІНАНСОВО-ВИРОБНИЧІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

Розглянуто концепцію формування балансової регулятивної системи. В основу покладено наявність реального взаємозв'язку руху фінансового капіталу, інвестицій і виробництва національного продукту. Складовими балансової регулятивної системи обґрунтовано підсистеми: фінансову – мобілізацію вільних коштів; ринкову – формування фінансових і реальних інвестицій; виробничу – випуск національного продукту і доходу; регулюючу – управління макроекономічними показниками. Визначено взаємозв'язок обороту грошей, реальних інвестицій, фізичного продукту і взаємодію НБУ, уряду, фірм і населення у фінансово-виробничій регулятивній системі. Обґрунтовано механізм взаємодії складових балансової фінансово-виробничої регулятивної системи.

Ключові слова: рівновага ринків і економіки, гроші, валюта, платіжний баланс, рахунок руху капіталу, поточний рахунок, чистий експорт, стабільний обмінний курс.

Zablotskyi M. BALANCE REGULATING SYSTEM: FINANCIAL-PRODUCTIVE ASPECTS OF INTERRELATION

The concept of balance regulating system is studied. The research is grounded on the availability of real interrelation between the movement of financial capital, investment and national product production. The following subsystems are